

<http://doi.org/10.31861/pytlit2024.110.293>

УДК 82:[791.229:929]Яремчук

«ЯРЕМЧУК: НЕЗРІВНЯННИЙ СВІТ КРАСИ» (2024): ХУДОЖНІЙ ПОТЕНЦІАЛ «НЕФІКЦІЙНОГО» (КІНО)ТЕКСТУ

Наталія Нікоряк

orcid.org/0000-0001-6658-0114

n.nikoriak@chnu.edu.ua

Кандидатка філологічних наук, доцентка

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вул. Коцюбинського, 2, 58002, м. Чернівці, Україна

Анотація. У дискурсі художнього потенціалу нефікційних (кіно)текстів детально проаналізовано документальний біографічний фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» (2024) режисера Артема Григоряна. Зауважено, що з метою художньої реконструкції історії особистісного і творчого зростання відомого буковинського співака та народного артиста, першої української поп-зірки, соліста ВІА «Смерічка» Назарія Яремчука, кіномитці майстерно поєднали у фільмі цілий ряд нефікційних джерел. Зокрема, щоденники, спогади, інтерв'ю, коментарі експертів, фотографії, кінодокументи, кінохроніки, що робить фільм емоційно насиченим та автентичним, водночас розкриваючи глибокий художній потенціал документального кінотексту. Акцентовано, що щоденники Назарія Яремчука постали хорошою основою знань про митця, дозволили глибше зрозуміти його внутрішній світ, думки, почуття, переживання та простежити хронологію життєвих подій. Вони не просто окреслюють внутрішній світ автора, його індивідуальне світосприйняття навколишньої дійсності, а стають унікальним текстом у літературному дискурсі, позначеним поетичністю й глибоким психологізмом. Згаданий кінотекст постає художнім дослідженням унікальної особистості, її внутрішнього світу, митця з глибоким розумінням української душі, духовності та зв'язку з природою, з прагненням зберегти і розвинути народну культуру, пропагуючи її у своїй творчості. Митець стає особливим персонажем доби, виразником духу епохи, соціальне й духовне життя якої відбивається на його долі. Матеріал вибудовується

авторами так, щоб передати внутрішні почуття героя та любов до своєї країни і своєї музи – пісні. Відповідно, пісня відіграє провідну роль у фільмі, вона стає засобом вираження внутрішнього світу та психології героя. Пісні, що звучать у фільмі, налаштовують на певний емоційний лад і рухають кінонарратив, підкреслюють вагомість музичного спадку, який залишив по собі Назарій Яремчук. Зауважено, що кінотекст інтертекстуально апелює до легендарного фільму-мюзиклу «Червона Рута» (1971), музичного фільму естонських кінематографістів «Виступає ансамбль «Смерічка» під керівництвом Левка Дутківського» (1975) та музичного фільму «Червона рута. 10 років потому» (1981).

Ключові слова: «Яремчук: Незрівнянний світ краси»; документальний фільм; нефікційний текст; кінонарратив; біографія; щоденник; спогад.

Зростання популярності в останні десятиліття нефікційної літератури (документальна, небелетристична, література факту, фактографія, nonfiction) спричинило актуалізацію її в кіномистецькому просторі. У дискурсі діалогу нефікційної літератури з мистецтвом кіно виокремлюються два ключові напрямки – екранізація відповідних текстів, що презентують жанрову палітру літератури нонфікшин (мемуарів, щоденників, нотаток, епістолярію, есе тощо) та формування метажанрових утворень, що на сьогодні становлять окремий вид кіномистецтва, такий, наприклад, як документальний фільм.

В українському кінопросторі посилення інтересу кіномитців саме до кіноактуалізації «документальної літератури» (спогадів, фактажу, щоденникових записів та мемуарної літератури) інтенсифікувалося після початку російсько-української війни 2014 року, коли, з одного боку, у літературному дискурсі один за одним почали виходити різножанрові зразки документальної прози, а з іншого – розпочалося інтенсивне кінодокументування історичних реалій. Посилилося таке апелювання до нефікційної літератури саме в кінодокументалістиці, яка сьогодні постає найактуальнішим жанром. Зауважимо, що українські документальні фільми, хоч і стають переможцями різних знакових кінопремій, проте знаходяться певною мірою на маргінесах дослідницьких розвідок, особливо в контексті зрізу міжмистецького діалогу.

Зацікавленість питанням документальної літератури та її жанровими різновидами засвідчують наукові праці багатьох українських дослідників, як-от: І. Акіншина, М. Варикаша, О. Галич, Г. Грегуль, І. Данильченко, О. Дацюк, Н. Ігнатів, А. Кочетова, Н. Колошук, Б. Мельничук, Л. Мороз, О. Скаріна, К. Танчин, Т. Черкашина.

Питаннями документалістики, документальних фільмів як в теоретичному, так і в практичному дискурсі присвячено ряд ґрунтовних розвідок. Так, Майкл Ренов у праці «Теоретизування документального кіно» подає ряд есеїв, що розкривають різні аспекти теорії документального кіно, включаючи його місце в суспільстві, естетику та методи, торкається й питання «наскільки вигаданою є нехудожня література» (Renov 1993). Ерік Барноу в праці «Документальний фільм: історія неігрового кіно» здійснює історичний екскурс розвитку кінодокументалістики від її витоків до сучасності (Barnouw 1993). Книга «Вступ до документалістики» американського кінокритика і теоретика кіно Білла Ніколса заторкує найважливіші питання історії документалістики та критики, подає ключові етапи планування та підготовки до виробництва, аналізує етичні питання як центральні у документальному кіно, визначає основні жанрові ознаки та вчить глядача, як читати документальне кіно (Nichols 2017). Книга Патрісії Ауфдерхайде «Документальний фільм: дуже короткий вступ» презентує читачам своєрідний вступ у документальне кіно, який подає історію та розвиток жанру, основні його піджанри, окреслює дискусії між кінематографістами та науковцями про способи відображення реальності, пов'язані з об'єктивністю, пропагандою та упередженістю, а також етичні і практичні аспекти документального виробництва (Aufderheide 2007).

Мета дослідження – у дискурсі художнього потенціалу нефікційних (кіно)текстів проаналізувати документальний біографічний фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» (2024).

Документальний біографічний фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» (Григорян 2024) режисера-постановника Артема Григоряна, сценариста Ярослава Короткова, продюсерів Марії Яремчук та Максима Сердюка презентує унікальну історію особистісного й творчого зростання зірки радянської української

естради, першої української поп-зірки, соліста ВІА «Смерічка», славетного буковинця Назарія Яремчука.

Прем'єра стрічки відбулася 23 червня 2024 р. у Чернівцях в рамках фестивалю глядацького кіно «Миколайчук OPEN», де стала фільмом-закриття, а з 8 серпня вийшла у широкий прокат, зібравши понад 15 млн гривень загального касового збору. Такий результат був дещо неочікуваний, позаяк на початку, за словами Надії Коротушки, директорки напрямку кінотеатральної дистрибуції Film.ua, багато великих мереж «доводилося вмовляти взяти кінопоказ», їх відштовхувало те, що фільм документальний: «Так, воно документальне, але воно якісне. Моїм колегам у західних містах, зокрема у Чернівцях, доводилося пояснювати, хто такий Яремчук, і чому важливо показувати це кіно» (Олійник і Лупашку 2024). Сучасний глядач, з великим медіадосвідом, орієнтований на якісне документальне кіно. А документалістика сьогодні постає найактуальнішим жанром в українському кінодискурсі, оскільки краще фіксує реальність, глибше переосмислює її, достовірніше зберігає інформацію для наступних поколінь. Теоретики ж закликають пам'ятати, що документальні фільми – це не реальне життя, вони «навіть не вікна в реальне життя», а лише «портрети реального життя», створені митцями, що приймають рішення про те, яку історію розповісти, кому та з якою метою, вони, за визначенням канадсько-американського кінодокументаліста Роберта Флаєрті, лише «художнє відображення реальності» (Aufderheide 2007: с. 2–3).

Зацікавленість глядачів особистістю Яремчука критики пояснюють винятковістю власне постаті, обраної для кінооповіді. До того ж фільм реконструює маловідомі сторінки життя – як творчого, так і приватного. Ще одним вагомим фактором, що спричинив культурно-мистецький бум серед українців, стала війна: «Під час великої війни інтерес до історії української культури сильно зріс, тож цей фільм став чудовою нагодою для молоді перевідкрити для себе феномен української естради 70-х років минулого століття» (Куришко 2024).

Фільми-біографії (художні чи документальні), як відомо, своїм виникненням завдячують насамперед певному ювілею (Нікоряк 2023: с. 188). І цей випадок не виняток. Марічка Яремчук, донька Назарія і співпродюсерка фільму, в одному з інтерв'ю ділилася, що

ідея створення біографічної стрічки виникла ще у 2021 році, вихід її мав бути приурочений до дня народження батька: «Йому мало виповнитися 70, це був ювілей і я хотіла уважити цю дату» (Мирний 2024). Однак над фільмом команді довелося працювати майже три роки, щоб реалізувати початковий задум: інтерв'ю з оповідачами розпочали записувати ще у вересні 2021 р., а знімання натури в Карпатах стартувало лише весною 2022. Через повномасштабний напад та через певні виробничі аспекти «все затягнулося, відклалося», а це затримало його прем'єру:

Ідея виникла до початку повномасштабного вторгнення. На створення спонукав той факт, що очевидці та творці основ україномовної поп-сцени, естради – невічні, як би це не звучало... Ми повинні знати своїх героїв в обличчя». Але у вимушеній затримці був свій позитив, позаяк «запит на українське суттєво виріс, і мабуть гостріше постала потреба у тому, щоби знати свою історію (Мирний 2024).

Творча співпраця режисера Артема Григоряна і продюсера Максима Сердюка мала успіх ще до аналізованого фільму: митці вже працювали разом над кінопроектом про українську поп-культуру, мова йде про десятисерійний документальний проєкт «Спалах» (Лодигіна 2024). Команда творців фільму зацікавилась Яремчуком після перегляду його виступу в кліпі «Стожари», на який натрапили, переглядаючи різні відеоматеріали минулого століття для «Спалаху». Побачивши сцену, де Яремчук у традиційному гуцульському одязі сидить серед поля, Артем Григорян тоді ще зауважив: «У нього така величезна харизма» (Латковська і Хрищук 2024). Тоді команда не підозрювала, що через кілька місяців їм запропонують створення стрічки саме про Яремчука. Марічка ділилася своїми планами:

Артема Григоряна я знала раніше і, надихнувшись його серіалом про нову українську культуру «Спалах», я покликала його поговорити про створення певного відеоконтенту про тата. <...> Він був в абсолютному захваті від постаті Яремчука. Плюс історія настільки ексклюзивна, та формат документального кіно про музику настільки дефіцитний в нашій країні, що мені стало ясно: треба повнометражне документальне кіно (Мирний 2024).

Ще одним вагомим фактором для зйомок фільму стала рецепція творчості митця сучасниками. Марічка вважає, що молоде покоління «дещо викривлено» сприймає постать Яремчука:

Він виглядав і звучав, як зірка світового масштабу. Після того, як його не стало, багато артистів переспівували його пісні, інколи примітивізуючи звучання. Цим самим десь поставили його в один ряд з «шароварною естрадою». Тому молоде покоління сприймало його дещо викривлено (Куришко 2024).

Перед авторами стояло нелегке завдання – не лише переповісти біографію видатного буковинця, а представити її так, щоб вона була захопливою та дарувала естетичне задоволення.

Поетика назви фільму засвідчила традиційність у підході до називання біографічних стрічок: перша частина – ім'я/прізвище головного персонажа, друга – знаковий текст у його творчості. Хоча, зазвичай, кіномитці обирають лише одну із цих частин. Тому використано назву оркестрової балади «Незрівнянний світ краси», яку написали восени 1969 року для Назарія Яремчука композитор Левко Дутківський і поет Анатолій Фартушняк. Пісня була доволі знаковою у творчому доробку співака, позаяк стала першим музичним записом, увійшла у три його альбоми і ВІА «Смерічка», стала назвою однієї з найкращих платівок в українській дискографії того часу. Разом з «Червоною рудою» і «Водограєм» Яремчук вважав її найбільш значущою у своїй творчості (за життя записав більше 150 пісень).

Автори створюють суб'єктивне бачення особистості, яке ґрунтується не лише на об'єктивних фактах, а й на власних уявленнях, емоціях та сприйнятті. У такий спосіб біографія стає не просто набором подій, а своєрідною реконструкцією життя, яка відображає як історичну правду, так і авторський погляд на особистість героя. Як стверджує О. Скаріна, «до реальних подій і явищ автори підходять не просто з констатуючої, а з певної систематизуючої точки зору», «це виявляє їх індивідуальне неповторне бачення зображуваних подій та героїв, що, по суті, і є особистісним началом» (Скаріна 2007: с. 13). Це індивідуальне начало проявилось в режисерському баченні композиції кінотексту, у залученні цілого ряду нефікційних джерел для вибудовування

«режисерської оповіді», оскільки, як зауважує П. Ауфдерхайде, «більшість документалістів вважають себе оповідачами, а не журналістами» (Aufderheide 2007: с. 1). Тому у будь-якому документальному фільмі, як і в документальній літературі, «домінує суб'єктивна правда автора» (Варикаша 2010: с. 38).

Створений кінотекст базується на щоденнику Назарія Яремчука (і це фіксується у титрах до фільму), спогадах рідних (Марічки та Дарини Яремчук), друзів та колег (Олександр Злотник, Павло Дворський, Володимир Прокопик, Левко Дутківський), музичних експертів (Філ Пухарев), документальних свідченнях у контомінації до творчості митця. Фактично стрічка постає своєрідним інтермедіальним, міжмистецьким утворенням, позаяк включає також фрагменти фільму-мюзиклу «Червона рута», музичних фільмів «Виступає ансамбль «Смерічка» під керівництвом Левка Дутківського» та «Червона рута. 10 років потому», фрагменти телевізійних зйомок конкурсу «Пісня-71», «Пісня-72», матеріали Центрального державного аудіовізуального та електронного архівів. Використані й документальні хроніки подорожей, концертів, інтерв'ю, унікальних архівних кадрів, наданих родиною та іншими нараторами фільму.

Щоденники. Унікальним джерелом для фільму стали щоденники Назарія Яремчука, які він активно вів протягом багатьох років. Вони були доволі «детальні, відверті та сміливі» (Мирний 2024). Щоденники постали хорошою основою знань про митця, оскільки дозволили глибше зрозуміти його внутрішній світ, думки, почуття, переживання та простежити хронологію життєвих подій. Водночас це особистий текст, який писався «для себе», тут митець відкрито висловлює свої емоції та рефлексії, не боячись ні осуду, ні впливу інших. Тому, за словами Марічки, «рішенням було не зачіпати особисте – я маю на увазі зараз якісь моменти про перший шлюб і стосунки там», натомість його роздуми, його думки про «суспільне, важливе» були активно використані у фільмі (Мирний 2024).

Кіномитці підкреслювали, що Назарій давав мало інтерв'ю й тієї кількості матеріалу було недостатньо, щоб передати «його історію». Тому вирішено, застосувавши новітні можливості ШІ, озвучити фрагменти щоденника, максимально наблизивши голос

актора-дублера до оригінального голосу Назарія: «Це були особисті щоденники, які ніде раніше не були опубліковані. Ми їх всі перечитали. Використали якраз в певних моментах і озвучили, підзвучили завдяки штучному інтелекту» (Олійник і Лупашку 2024). Режисер стрічки також пояснював, що «це рукописи, у яких ми нічого не міняли», «ось так він і писав гарно, поетично, натхненно», «навіть про жінок написано дуже делікатно», «ці щоденники були лише для нього» (Куришко 2024). Художній, поетичний характер щоденникових записів оприявнюється у канві кінотексту органічно й оригінально за допомогою закадрового голосу. І ця ілюзія постала настільки реалістичною, близькою до оригіналу, що відчуття справжності не зникає до кінця фільму.

Отже, щоденники стали базовим фундаментом стрічки, на якому реконструювалася біографія митця, тому цитати зі щоденників проходять «червоною ниткою» крізь увесь фільм. М. Коцюбинська зауважувала:

Спогади, листи, щоденники – кожен із цих проявів художньої документалістики має свою специфіку, але разом усі вони становлять напрочуд змістовний і своєрідний інформаційно-психологічний феномен на непевній і рухомій межі між сьогодні й учора, між живим і неживим, між пам'яттю і історією, між документом і сповіддю. <...> Щоденниковий «плин свідомості» неоціненний для осмислення ключових соціально-психологічних процесів і явищ, екзистенційних моделей – особливо в умовах несвободи, в полоні тоталітаризму, під гнітом зовнішніх обставин (Коцюбинська 2006: с. 107–109).

Щоденникові записи, підкріплені спогадами, допомагали митцям реконструювати тогочасний історичний/музичний дискурс. Адже щоденники постають важливим джерелом для вивчення як приватного життя окремої особистості, так і суспільно-політичних, культурних подій. Вони дають можливість дослідникам зрозуміти ментальність людей конкретного часу, їхні думки та переживання.

Домашній архів (фотоальбоми та відеокасети). Продюсер фільму Максим Сердюк в інтерв'ю розповів, що під час роботи Марічка надала їм доступ до родинних архівів, з яких команда «під сюжет» підбирала відповідні матеріали:

Ми просто звернулися до Марії, пішли до неї додому й знайшли ящики відеокaset та фотоальбомів. Це були години домашніх відео, які ми копіювали не один день. Родина – це було перше джерело фільму» (Латковська і Хрищук 2024).

Марічка Яремчук, донька і свівпродюсерка фільму, постає одним із його нараторів. У стрічці вона презентує особистісну лінію оповіді, і це засвідчують уже перші кадри домашніх відео, які органічно вплетені у канву основного кінотексту: на них Назарій-батько тримає свою маленьку донечку на плечах. Засвідчують і її слова, що передають весь біль від ранньої втрати і водночас гордість за талановитого батька:

Але якщо говорити про те, як формувалося сприйняття тата, то, звісно, більше я його вивчала як артиста через його пісні, через відео, через інтерв'ю, через відгуки його шанувальників і тих, хто мав з ним справу. А от власне, яким він був у побуті, то ось це як в пошуках Ельдорадо я, знаєте, завжди збираю по крупиночках. Спогадах його друзів. На щастя, завдяки тому, що він все ж таки вирвався з-під «залізної завіси» і поїхав в Америку, де купив відеокамеру, яку дістати нереально було тут, він дещо фільмував. Фільмував якісь побутові речі: як будували хату, яка була атмосфера вдома... він це знімав на камеру й чутно його голос за кадром. То це для мене, знаєте, як напитися води, адже я дістаю хоча б якусь інформацію про земного, простого Назарія... Назарія-тата. Але насправді в моєму захопленні ним як артистом мало фамільярності. Я розумію та відчуваю його геній через глибину, притаманну його голосу, через його особливий мистецький почерк та бездоганне відчуття стилю (Мирний 2024).

Ще одну особистісну наративну лінію презентує Дарина Яремчук, друга дружина Назарія і мама Марічки. З розповіді Дарини дізнаємося цікаві деталі про життя з «романтичним героєм», який мав багатомільйонну аудиторію шанувальниць. Зокрема, у фільмі цей момент доповнює Павло Дворський, згадуючи, що навколо співака завжди було багато прихильниць його таланту, які очікували його після концертів, брали автограф, робили фото (Григорян 2024). Оповідь Дарини монтажно підкріплюється архівними фотографіями із сімейного альбому, завдяки яким вибудовується історія життя буковинської легенди – від дитячих років до його ранньої смерті.

Тут зауважимо, що фотоколажі, які з'являються у фільмі неодноразово, інтертекстуально апелюють до подібних у програмі за 2004 рік, знятій до 60-річчя від дня народження Назарія Яремчука Чернівецькою державною телекомпанією.

Зазвичай у кінобіографіях дитячі чи юнацькі роки можуть подаватися ретроспективно як окремі епізоди. Вони допомагають авторам реконструювати певні життєві ситуації, важливі для розуміння наступних подій, вчинків та характеру персонажа. Так, у фільмі представлені маловідомі факти з життя Назарія – про його талановитих батьків (батько співав у церковному хорі й знав кілька іноземних мов, а мама працювала в театрі й була неперевершеною актрисою), між якими була різниця понад 30 років: Назарій був пізньою дитиною у цій сім'ї, народився він, коли його батькові виповнилося 64 роки; коли Назарій був у четвертому класі, батько помер, а матір захворіла. Розповідається і про дитячі роки, проведені у Вижницькій школі-інтернаті. Дарина згадує цікавий момент із періоду навчання, коли Назарій розповів у класі про свої плани вчитися в університеті, на що вчителька й однокласниці відреагували скептично (Григорян 2024). Це була дитяча травма, яка поглибилася незарахуванням з першого разу до вузу. Однак пізніше він не лише закінчить Чернівецький університет, а й залишиться працювати в ньому науковим співробітником на географічному факультеті. Згадано у фільмі й про старшого брата Назарія по татовій лінії від першого шлюбу, Дмитра, який брав участь в українському підпіллі й змушений був емігрувати під чужим прізвищем до Канади. Йому і всім емігрантам з України Назарій присвятив пісню «Лелека з України». Уперше зустрівся з братом Назарій зміг лише під час гастролей у 1990-х роках. Про свою співочу родину Назарій розповідав у одному з інтерв'ю: «Взагалі моя родина вся співоча: і тато, й мама, й брати, і вуйки, і тітки. І взагалі в нашому селі всі співають» (Григорян 2024).

Дещо пунктирно у фільмі означуються стосунки з першою дружиною Назарія – Оленою, з якою у шлюбі пробув 15 років, та їхні діти – Дмитро і Назарій. Хоча про народження первістка детально сказано у щоденникових записах Назарія, які озвучені у фільмі й доповнені сімейними фотографіями. У стрічці є кілька спогадів друзів про розлучення Назарія з Оленою. Зокрема,

Володимир Прокопик, який багато років працював з Яремчуком, зауважує: «Молоді хлопці, шалений успіх, напевно, почалися ревності. Але так, як поведився Назарій, Олена не повинна була мати ніяких претензій» (Григорян 2024). В унісон зі спогадом звучить запис щоденника: «Зараз без 12 хвилин третя ночі. Були щойно Н. В. і С. Дзвонила Л., випрошувала зустрітися, але мої правила не дозволяють мені нічого, крім дружніх зв'язків» (Григорян 2024). Він був гарним чоловіком, за яким упадали жінки, які намагалися взяти автограф чи зробити світлину. Вони закохувалися спочатку в пісню, а коли бачили його і його посмішку, готові були з ним спілкуватися (Григорян 2024). Згадується також, що після розриву перша дружина Назарія переїхала до Києва, а сини залишилися жити в Чернівцях із батьком (про це, зокрема, згадує Дарина у фільмі). Марічка в інтерв'ю наголошувала, що запрошувала братів до участі у зйомках, однак вони відмовилися (Куришко 2024).

Фільми. Для кіномитців важливо було показати життя й творчість співака у нерозривному взаємозв'язку, охарактеризувати його як людину творчу, що пізнає і вбирає навколишній світ через звуки, мелодії, пісні, красу природи. Тому музика, звичайно, відіграє центральну й провідну роль у фільмі. Вона не лише є частиною біографії Яремчука, але й стає засобом вираження його внутрішнього світу та переживань. Використання народних мотивів та інструментів підкреслює національну самобутність і глибину творчості співака. Пісні, що звучать у фільмі, не лише налаштовують на певний емоційний лад і рухають кінонарратив, а й передають важливість музичного спадку, який залишив по собі Назарій. Про пісню співак говорив:

Пісня для мене – це все. Це вираження людських почуттів. Без пісні я не уявляю свого життя. Цим почуттям пронизано все: моя родина, друзі, колеги по роботі, творчості. Тому пісня завжди з нами. Кожний теплий прийом знімає втому, адже людина щаслива тим, що приносить радість людям, дарує їм задоволення. Хочу співати для вас гарних пісень, що западають у душу, в пам'ять серця, несуть гарні думки, зачаровують красою мелодій (Лабінський 2001: с. 663).

Водночас кіномитці намагалися показати красу української природи, культури та традицій, які виплекали легендарного співака.

Мальовничі кадри Карпат заворожують глядача своєю красою. І смерекові ліси, і гірська річка, і водоспади, і полонини й гори неодноразово з'являються у кадрі, коли звучать пісні Назарія. Оператор фільму майстерно фіксує красу українських краєвидів, візуальні образи посилюють відчуття єдності з природою, яке було важливим для Яремчука і яке він передав у своїх піснях. Зауважимо, що у композиції монтажного зчеплення кадрів природи і музичних фрагментів фільм інтертекстуально апелює до легендарного фільму-мюзиклу/концерту «Червона Рута» (Олексів 1971), музичного фільму естонських кінематографістів «Виступає ансамбль «Смерічка» під керівництвом Левка Дутківського» (Коппель 1975) та музичного фільму «Червона рута. 10 років потому» (Небієрідзе 1981). Крім того, численні фрагменти з них вмонтовуються в основний кінонарратив. Тут кіномитці використовують особливий прийом метанаративу – «фільм у фільмі», для створення багатосарової оповіді, за зразком літературного відповідника – «текст у тексті». До слова, так само, як це зробив Б. Небієрідзе у фільмі «Червона рута. 10 років потому». Доповнюється ця багатосаровість і щоденниковими записами Назарія:

«Червона Рута» – фільм, що був відзнятий відомим режисером Романом Олексівом, став вибухом усіх талантів, що народила земля Буковини. Сотні дублів, десятки пісень переспівано, з яких вибрано одиниці – найкращі. Володя, Софія, Левко, Василь, Марічка Ісак, весь колектив студії творчо працювали, мучились над записами. А весняними ранками ми йшли притихлими вулицями Чернівців під пташиний щебет і дивувались, ніби вперше чуючи спів весни. Ми були стомленими і щасливими (Григорян 2024).

Після виходу фільму «Червона рута» Назарій, Василь та Софія стали народними улюбленцями мільйонів.

Спогад, коментар, кінодокумент. Біографічний фільм покликаний був привідкрити завісу унікальності співака в контексті мистецького дискурсу його часу. Кіномитці вдаються до реконструкції відповідного хронотопу шляхом монтажного зчеплення коментарів, спогадів (сукупність асоціативно-ретроспективних згадок про співака, фрагментарно-уривчасті спогади про його життя) та кінодокументів (кінорепортажів, кіносюжетів, телепередач), які,

зокрема, дозволяють наочно і більш об'єктивно передати колорит епохи, динаміку подій, про які оповідають наратори фільму. У такий спосіб коло головних оповідачів розширюється і, крім рідних, у фільмі з'являються – Філ Пухарев, журналіст і музикознавець, який розповідає історію української та світової музики часів Назарія Яремчука. У цьому ж наративному ключі веде свою оповідь і Олександр Злотник – композитор, народний артист України, продовжуючи і доповнюючи важливу інформацію про відповідні часи. Третім чоловічим голосом додається Павло Дворський – композитор, співак, народний артист України. Цікаві спогади нараторів доповнюються архівними кадрами і фрагментами особистих відео Назарія, де він також виступає як четвертий наратор, який, зокрема, оповідає історію створення першої української біт-групи «Смерічки». Пізніше до них доєднається один із музикантів «Смерічки» – Володимир Прокопик.

З наративних фрагментів вибудовується цілісна картина музичного тогочасся не лише радянського, а й зарубіжного. Нараторами зауважується, що «потепління» відбулося після смерті Сталіна за часів Хрущова, тому «відлік української естради» можна починати саме з тих часів (Григорян 2024). Тоді в Радянському Союзі виконавці закінчували музичні училища чи консерваторії, переважала академічна манера виконання – академічний голос, особлива постава «голова вліво, голова вправо» (Григорян 2024). Згадується про популярність «Бітлз» 1963 року, які стали для радянських людей ковтком свіжого повітря: «Хотілося рухатися, хотілося усміхатися, хотілося підняти руки до неба і казати, що гарно жити» (Григорян 2024). Люди налаштовували свої радіоприймачі на відповідні частоти, щоб почути популярний гурт. Музиканти захоплювалися звучанням їхніх інструментів, тому почали самі щось «майструвати», «додавати самотутні інструменти», які у поєднанні з електронною музикою давали величезний «творчий ефект» (Григорян 2024). Підкреслюється, що у «1966 році у Києві було 144 групи. Фактично, це були рокгрупи», але радянська влада почала їх називати «вокально-інструментальні ансамблі – ВІА» (Григорян 2024). Марічка в інтерв'ю зауважувала:

Це була західно орієнтована поп-музика, яка зносила дах тодішній молоді. Тато і його побратими, з якими він творив – основоположники української поп-музики! Їм вдалося синтезувати на той момент сучасне і традицію, український мелос. Вплести та поєднати ці речі, що є не просто. Українці отримали популярний якісний продукт, який робив українську мову популярнішою (Мирний 2024).

Теоретиками підкреслюється, що «документальний фільм розповідає про реальне життя з претензіями на правдивість» (Aufderheide 2007: с. 2), тому часто хронологічні відтинки оповіді датуються – наприклад, 1963, 1966, 1986, іноді додається топографічний означник: «1966. Вижниця», «1973. Чернівці» (Григорян 2024). Водночас таке датування допомагає авторам монтажно виокремлювати нові розділи оповіді, як чергові етапи життєвого шляху героя та пов'язаних з ним інших талановитих людей. Так, митці детально оповідають про будинок культури у місті Вижниця Чернівецької області, куди у 60-х роках на танці з'їжджалася «вся молодь з Буковини, Івано-Франківщини, з Львівщини», це була «культова точка», де танцювали під «український «Бітлз» (Григорян 2024). Так, саме у Вижниці Левком Дутківським у 1966 р. заснований вокально-інструментальний ансамбль «Смерічка»: «Все почалося з Левка Дутківського і тоді ще безіменного ансамблю. Вони просто грали на місцевих дискотеках»; «Левко Дутківський був не лише талановитий композитор, музикант, а ще й організатор хороший» (Григорян 2024). У новорічну ніч з 1966 на 1967 музиканти забажали зробити спеціальну святкову програму і Левко написав пісню «Сніжинки падають», яка стала першим хітом «Смерічки». У фільмі музичний запис супроводжується архівними зйомками новорічного свята, що дозволяє максимально реконструювати тогочасний хронотоп. Подаються й цікаві подробиці появи назви гурта: Левко Дутківський подивився у вікно, де були засніжені ялинки, і сказав – буде «Смерічка» (Григорян 2024).

Із фрагментів телевізійної програми, вмонтованої в основний наратив, глядач дізнається, як і за яких обставин у гурті з'явився Назарій Яремчук. Зокрема, згадується, що він «часто приходив до Вижницького будинку культури послухати репетиції ансамблю»: «Тихо і скромно, у звичайній куфаєчці сидів у залі і Назарій. А коли

я його прослухав, відразу запропонував стати солістом «Смерічки», – згадував Левко Дутківський (Григорян 2024). У стрічці детально розповідається про роль композитора у творчості Яремчука. Власне, саме Дутківський відкрив українським слухачам талановитих співаків Василя Зінкевича та Назарія Яремчука, а також композитора Володимира Івасюка.

Не відомо, чи знали б ми сьогодні такими Назарія Яремчука, Софію Ротару, Володимира Івасюка та Василя Зінкевича, якби не було на той момент геніального продюсера, організатора, автора, композитора Левка Тарасовича Дутківського. Та й, до слова, внеску його дружини, яка створила аутфіти всій ВІА Смерічці і весь цей розкішний карпатський лоск. Й те, як інтелігентно та безумовно геніально це було зроблено, те як виглядала Смерічка – це все справа рук Алли Дутківської, дружини Левка Тарасовича. Тому я вважаю, що обов'язкова задача – показати цих людей. Ми маємо знати їх в обличчя (Мирний 2024).

Згадується й той факт, що саме цей національний колорит пізніше буде дратувати партійне керівництво найбільше.

Оскільки життєвий шлях будь-якої видатної особистості доволі насичений, біографічний дискурс Назарія презентує чимало біографічних історій інших талановитих постатей. Вмонтовується у фільм й ще одна знакова подія з життя Назарія Яремчука – історія знайомства з легендарним буковинським композитором, студентом медінституту Володимиром Івасюком. Озвучені щоденникові записи дозволяють максимально детально відтворити доленосний момент:

Поля поволі переходили у мрійливі пагорби, віщуючи про наближення справжніх синіх гір. Ще лише вчора, позавчора я став студентом Чернівецького університету. А того дня вертав додому. На щастя, нагодилися знайомий журналіст Жан Макаренко та оператор телебачення Дмитро Кошман. Вони, на зупинці у Вашківцях, познайомили мене з Володею. Це було у серпні 1970 року. Їхній шлях лежав через Вижницю до Косова, де піниться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти видовий ролик. І Володя в захваті розписував кожен кадр майбутньої стрічки. Отож, знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди (Григорян 2024).

Власне, із цього щоденникового запису розпочинається новий фрагмент кінооповіді – історія знайомства з Володею. Записи інтерв'ю, які монтажно вплітаються в дану історію, презентують коротку біографію талановитого митця. Глядач має можливість не лише побачити і почути легенду української музики, а й дізнатися, за яких обставин почав співпрацювати із Левком:

Я студент Чернівецького медичного інституту. Музикою я почав займатись з п'яти років. Спочатку вчився на скрипці, потім на фортепіано. І врешті-решт, якось сталося так, що я прийшов до пісні. Якось мені пощастило познайомитись з прекрасним хлопцем, моїм теперішнім добрим товаришем Левком Дутківським, керівником ансамблю «Смерічка». Він любить народну пісню. Він її прекрасно знає. І, взагалі, у своїх піснях ми прагнемо оспівати красу милого нашому серцю рідного краю, красу його чудових людей, чистоту і щирість почуттів наших ровесників, і страшенно ми раді, якщо пісні їм подобаються. Ми просто щасливі (Григорян 2024).

Подається митцями й історія знакового виступу в Москві на «Пісні року 1971», після якого пісню «Червона рута» знали всі. Назарій у щоденнику досить детально описує процес підготовки:

Володя запросив мене до себе додому. Він сів до коричневого старого роялю і таємничою усмішкою мовив: «Так що, діду. Треба їхати до Москви. Запрошують на пісню 71. “Червона Рута” – одна з кращих пісень року». Побачивши в моїх очах схвалення й радість, Володя різко розвернувся на стільці і взяв ля-мінорний акорд. Потім приїхав Василь. І ми кожного дня приходили на репетиції і наспівували пісню (Григорян 2024).

Персоносфера кінооповіді поступово розширюється, презентуючи долю ще кількох талановитих людей, життєві шляхи яких тісно перепліталися і відігравали вагомую роль у творчості головного героя.

Мирослава Єжиленко, солістка ВІА «Смерічка» 1972–1973 рр., пригадує момент виходу на сцену «Пісні-71» Назарія Яремчука, Василя Зінкевича та Володимира Івасюка. Щоденниковий запис, в унісон зі спогадом, відтворює знаковий момент біографії митців: «Довгі хвилини хвилювання перед виступом у концертній студії

Останкіно. Фінал «Пісні-71» зібрав чимало зірок тодішньої естради. Десятки відомих імен і три хлопці з Буковини. Нарешті, початок» (Григорян 2024). Фрагмент телезапису ніби продовжує розповідь Назарія, але з іншого ракурсу: сучасний глядач, як і глядач з 1971 року, спостерігає за сценою, де виконують свій хіт хлопці.

Водночас, у загальний наратив вмонтовуються спогади про створення легендарної пісні. Зокрема, зауважується, що Івасюк знайшов ту легенду під час чергової поїздки в гори, де йому бабусі розповіли, що в горах цвіте така квітка кохання – Червона Рута: хто знайде її, то буде щасливий (Григорян 2024). За цією легендою Володимир і написав легендарну пісню. Зауважимо, що пізніше у фільмі буде згадка про походження ще одного хіта «Смерічки» – «Стожари», яку написано Павлом Дворським також за народною легендою. Проте це був лише початок успіху ВІА «Смерічки», позаяк наступного року на «Пісні-72» було представлено ще один хіт на слова і музику Івасюка – «Водограй», який виконали Назарій Яремчук та Мирослава Єжиленко. Після чого, за словами Дарини Яремчук, українська пісня стає «трендовою», яку «навіть усі керівники комуністичної партії самі співали і любили надзвичайно» (Григорян 2024). Назарій у щоденнику занотував:

Тисячі листів надходили на адресу Вижницького будинку культури у підніжжі Карпатських гір. Немає слів, аби виразити всю радість за нього. За тріумф таланту, виплеканого з легенд, казок, народної пісні. Таланту, який народив пісні, які заспівав весь світ (Григорян 2024).

ВІА «Смерічка» розпочала свої численні гастролі спочатку Радянським Союзом, а згодом і світом (Польща, Лаос, Індія, Німеччина, Канада, США, Бразилія), тому її пісні дійсно «співав увесь світ». Проте кінооповідь не лише про успіх, а й про складні часи суперечок, непорозумінь, розпуск колективу і нове відродження з Яремчуком як солістом, а згодом і як художнім керівником.

Історичний контекст. Кінохроніка. Відомо, що фільм-біографія оперує різноманітним інструментарієм впливу на численну глядацьку аудиторію. Позаяк у межах одного твору дозволяє аналізувати цілий комплекс ідеологічних, естетичних, виховних і культурно-просвітницьких проблем. Часто такі фільми

зосереджують увагу не лише на головній постаті, а й на тих подіях, в яких вона брала активну участь, чи на соціальних умовах, що піднімали цю постать до вершини його слави. «Документальні фільми завжди ґрунтуються на реальному житті та мають намір розповісти нам щось про нього, що варто знати», – зауважують теоретики (Aufderheide 2007: с. 5). Кіномитці також намагалися максимально окреслити історичний контекст, відтворити широку панораму тогочасного суспільного життя, через образ Яремчука показати історію всієї країни. І в цьому випадку щоденники Назарія стали доброю основою для реконструкції значимих подій, позаяк особисті записи чітко відображають суспільні процеси, події та настрої певного часу. Як відомо, щоденники стають унікальним документом епохи. І тут ідеться не лише про контроль з боку радянської влади, постійні спостереження КГБешників, намагання схилити «некерованих» митців на свій бік, завербувати їх, заборону «буржуазних інструментів» та окремих пісень, цькування за висловлені думки «про вільну Україну» і, навіть, переслідування й трагічну смерть талановитого поета та композитора Володимира Івасюка, фотографії похорону якого завершують його біографічну історію, вплетену в загальний наратив.

Автори фільму намагаються подати глобальну картину тогочасся. Тому у стрічку вплітаються хронікальні кадри страшної трагедії, яка відбулася у 1986 році на Чорнобильській АЕС. Оповідается про циркуляри, за якими влада зобов'язувала колективи виступати перед ліквідаторами аварії на ЧАЕС. Нараторами відзначається, що Назарій був одним із «небагатьох артистів», які виступали в Чорнобилі по кілька разів, про що свідчать і використані у фільмі фотографії.

Якщо деякі музиканти співали по дві-три пісні, то Назарій співав багато. Це могло бути відділення на 40 хвилин. Він був переконаний, що він там потрібен. Він не турбувався про своє здоров'я. Але і частотою його виступів зловживали, –

підкреслює поет Андрій Демиденко (Григорян 2024). Згадується також, як від радіації у музикантів фонили гітари, які коштували на той час шалені гроші, і їх доводилося просто викидати. Назарій,

глибоко відчуваючи весь біль рідного народу, у щоденнику занотував:

Де ми живемо? Хто ми? Де сформована ідеологія нашого суспільства, нашого народу? Народу трудівного, талановитого, мудрого і розважливого. Але й народу, який звик терпіти наругу, насильство над собою. Що це значить? О гомо советікус. Що ти з нами наробила Москва? Що ми з собою самі робимо? (Григорян 2024).

Пізніше навіть припускали, що рак, виявлений у Яремчука, його смерть у досить молодому віці спровоковані саме поїздками до ЧАЕС.

Згадано у фільмі і про поїздку «Смерічки» до Афганістану: наказано підтримати радянських військових. Зокрема, Василь Кошман, керівник «Смерічки» у 1987–1988 роках, пригадує, що концерти доводилося давати під палючим сонцем, Назарій просто стікав потом, однак по закінченні концерту до нього підходили солдати і дякували, бо з його піснями вони «дві години побували вдома» (Григорян 2024); як Яремчук співав «Зелений Гай» у госпіталі для пораненого хлопця з Коломиї. Підкреслюється також, що після цієї поїздки у ВІА «Смерічка» з'явилася пісня «Не жди мене (Афганістан)» (Куришко 2024).

Кінохроніки, фотографії допомагають авторам відтворити тогочасся, показати митця у вирі трагічних подій, соціальних процесів, які назавжди залишили свій слід в історії. В одному з інтерв'ю Марічка Яремчук зазначала:

Цей фільм – це своєрідний посібник з історії України. Адже через призму однієї людини вивчаємо цілий шмат історії країни від Пісні Року-71, де перемогла Червона рута і стався справжній бум україномовної пісні на всі тодішні 15 республік, зачіпаючи тематику «залізної завіси», катастрофи на ЧАЕС, війни в Афганістані, та до настання Незалежності України (Мирний 2024).

Отже, документальний фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» подає історію особистісного і творчого зростання відомого українського співака та народного артиста, першої української попзірки, соліста ВІА «Смерічка» Назарія Яремчука, який став

символом української музики/пісні та культури. Через його пісні та особисту історію ми бачимо не лише життєвий шлях співака, а й глибоке розуміння української душі, духовності та зв'язку з природою. Фільм показує складнощі, з якими він стикався, а також його прагнення зберегти й розвинути народну культуру, пропагуючи її у своїй творчості. Вибудовується матеріал так, щоб передати внутрішні почуття героя та любов до своєї країни і своєї музи – пісні. Відповідно пісня відіграє центральну й провідну роль у фільмі, вона постає не лише частиною біографії Яремчука, але й засобом вираження його внутрішнього світу та переживань. Пісні, що звучать у фільмі, налаштовують на певний емоційний лад і рухають кіноаратив, передають важливість музичного спадку, який залишив по собі Назарій.

Цей кінотекст – не просто біографічний фільм. Це художнє дослідження унікальної особистості, її внутрішнього світу, в якому яскраво втілюється тип людини в контексті певної історичної епохи. Митець стає особливим персонажем доби, виразником духу епохи, соціальне й духовне життя якої відбивається на його долі. Кіномитці, майстерно поєднавши цілий ряд нефікційних джерел, таких як щоденники, спогади, інтерв'ю, коментарі експертів, фотографії, відеодокументи, вдаючись до художньої реконструкції подій, роблять кінотекст емоційно насиченим та автентичним, водночас розкривають глибокий художній потенціал документального кінотексту. Щоденники Назарія не лише окреслюють внутрішній світ автора, індивідуальне світосприйняття ним навколишньої дійсності, а постають унікальним текстом у літературному дискурсі, що позначений поетичністю й глибоким психологізмом.

Варикаша, М. (2010). Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*, вип. XXIII, ч. 3, с. 28–39.

Григорян, А. (реж.) (2024). *Яремчук: Незрівнянний світ краси*.

Коппель, В. (реж.) (1975). *Виступає ансамбль «Смерічка» під керівництвом Левка Дутківського*.

Коцюбинська, М. (2006). *Книга споминів*. Харків : Акта, 286 с.

Куришко, Д. (2024). «Яремчук: незрівнянний світ краси»: 8 історій про фільм і Назарія. *BBC News Україна*, 24 серпня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cn915qnd8xdo> (дата звернення: 07.10.2024).

- Лабінський, М. (автор-упор.) (2001). *Шевченківські лауреати. 1962–2001*. Енциклопедичний довідник. Київ : Криниця, 696 с.
- Латковська, Д. і Хрищук, А. (2024). Голос Назарія Яремчука на основі штучного інтелекту та ексклюзивні архіви: продюсер Максим Сердюк про прем'єру фільму. *Суспільне Чернівці*, 8 серпня. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/775599-golos-nazaria-aremchuka-na-osnovi-stucnogo-intelektu-ta-ekskluzivni-arhivi-produser-maksim-serduk-pro-premeru-filmu/> (дата звернення: 09.10.2024).
- Лодигіна, А. (2024). Незрівнянний світ краси: що розповідає і що приховує фільм про Назарія Яремчука. *Українська правда. Життя*, 7 серпня. URL: <https://life.prawda.com.ua/culture/nezrivnyanniy-svit-krasi-shcho-rozpovidaye-i-shcho-prihovuye-film-pro-nazariya-yaremchuka-interv-yu-303052/> (дата звернення: 07.10.2024)
- Мирний, В. (2024). «Красивий, світлий, натхненний». Інтерв'ю з Марією Яремчук про знайомство із батьком Назарієм Яремчуком через роботу над фільмом. *NV Life*, 10 серпня. URL: <https://life.nv.ua/ukr/art/nazariy-yaremchuk-nezrivnyanniy-svit-krasi-mariya-yaremchuk-pro-znayomstvo-z-batkom-cherez-film-video-50441136.html> (дата звернення: 09.10.2024).
- Небієридзе, Б. (реж.) (1981). *Червона рута. 10 років потому*.
- Нікоряк, Н. (2023). Інтермедіальна поетика біографічної кіноповіді І. Драча та І. Миколайчука «Київська фантазія на тему дикої троянди-шипшини». *Питання літературознавства*, № 107, с. 185–215. <http://doi.org/10.31861/pytlit2023.107.185>
- Олексів, Р. (реж.) (1971). *Червона рута*.
- Олійник, М. і Лупашку, А. (2024). Фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» зібрав 1,9 млн грн після перших вихідних прокату. *Суспільне Чернівці*, 12 серпня. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/811975-film-aremchuk-nezrivnannij-svit-krasi-zibrav-19-mln-grn-pisla-persih-vihidnih-prokatu/> (дата звернення: 08.10.2024).
- Скнаріна, О. (2007). *Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця ХХ ст.)*. Автореферат дисертації кандидата наук. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 20 с.
- Чиркова, Л. (2024). Назарій Яремчук у кіно: яким буде документальний фільм про музику та життя легендарного буковинця. *Суспільне Культура*, 26 червня. URL: <https://suspilne.media/culture/777113-nazarij-aremchuk-u-kino-akim-bude-dokumentalnij-film-pro-muziku-ta-zitta-legendarnogo-bukovinca-video/> (дата звернення: 08.10.2024).
- Aufderheide, P. (2007). *Documentary Film: A Very Short Introduction*. New York : Oxford University Press, 175 p. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780195182705.001.0001>
- Barnouw, E. (1993). *Documentary: a history of the non-fiction film*. New York,

Oxford : Oxford University Press, 400 p.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780195078985.001.0001>

Nichols, B. (2017). *Introduction to Documentary*. Bloomington, Indiana : Indiana University Press, 280 p.

Renov, M. (1993). *Theorizing Documentary*. New York : Routledge, 272 p.
<https://doi.org/10.4324/9780203873083>

“YAREMCHUK: THE INCOMPARABLE WORLD OF BEAUTY” (2024): THE LITERARY POTENTIAL OF A NON-FICTION (CINEMA) TEXT

Nataliia Nikoriak

orcid.org/0000-0001-6658-0114

n.nikoriak@chnu.edu.ua

Department of World Literature and Theory of Literature

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

2 Kotsiubynsky Street, 58002, Chernivtsi, Ukraine

Abstract. In terms of the discourse of the literary potential of non-fiction (cinema) texts, the article under discussion presents a detailed analysis of the biographical documentary “Yaremchuk: The Incomparable World of Beauty” (2024) directed by Artem Hryhorian. It points out that in order to artistically reconstruct the history of personal and creative growth of the famous Bukovynian singer and folk artist, the first Ukrainian pop star, the lead singer of the VIA “Smerichka” Nazariy Yaremchuk, the filmmakers have skillfully combined a number of non-fictional sources in the film. In particular, these are diaries, memoirs, interviews, expert comments, photographs, film documents, and newsreels, which make the film emotionally rich and authentic, at the same time revealing the deep literary potential of the documentary text. The article emphasizes that Nazariy Yaremchuk’s diaries have become a reliable source of knowledge about him, allowing the readers to understand his inner world, thoughts, feelings, experiences, as well as trace up the sequence of his life events. They do not just outline the author’s inner world, his individual perception of the surrounding reality, but, within the literary discourse, become a unique text, marked with poetry and deep psychology. This cinema text is a literary study of an exceptional personality with a unique inner world and a deep understanding of the Ukrainian soul, with spirituality and close connection to nature, with a desire to preserve and develop folk culture, promoting it in his work. The artist is regarded as a special character of his time. He expresses the spirit of the era whose social and spiritual life is reflected in his fate. The filmmakers present the material in such a way as to convey the hero’s inner feelings and love for his country and his muse – the song. Accordingly, the latter plays a leading role in the film, becoming a means of expressing the inner world and psychology of the hero. The songs that sound in the

film set the mood for a certain emotional atmosphere, as well as move on the film narrative, emphasizing the importance of the musical heritage that Nazariy Yaremchuk left behind. It is essential that the cinema text intertextually refers to the legendary film-musical “Chervona Ruta” (1971), the film directed by the Estonian filmmakers “Smerichka Ensemble under the Direction of Levko Dutkivsky” (1975), and the musical film “Chervona Ruta. 10 Years Later” (1981).

Keywords: “Nazariy Yaremchuk: the Incomparable World of Beauty”; documentary; non-fiction text; film narrative; biography; diary; reminiscence.

References

- Varykasha, M. (2010). Literatura non-fiction: pomizh faktom i fiktsiieiu [Non-Fiction Literature: Between the Fact and Fiction]. *Aktual'ni problemy slovians'koi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*, iss. XXIII, part 3, pp. 28–39. (in Ukrainian).
- Hryhorian, A. (dir.) (2024). *Yaremchuk: Nezrivniannyi svit krasny* [Yaremchuk: The Incomparable World of Beauty]. (in Ukrainian).
- Koppel, V. (dir.) (1975). *Vystupaie ansambl' "Smerichka" pid kerivnytstvom Levka Dutkivs'koho* [Smerichka Ensemble under the Direction of Levko Dutkivsky]. (in Ukrainian).
- Kotsiubynska, M. (2006). *Knyha spomyniv* [A Book of Memories]. Kharkiv : Akta, 286 p. (in Ukrainian).
- Kuryshko, D. (2024). “Yaremchuk: nezrivniannyi svit krasny”: 8 istorii pro fil'm i Nazariia [“Yaremchuk: The Incomparable World of Beauty”: 8 Facts about the Film and Nazariy]. *BBC News Ukraïna*, August 24. (in Ukrainian). URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cn915qnd8xdo> (accessed: 07.10.2024).
- Labynskiy, M. (comp.) (2001). *Shevchenkivs'ki laureaty. 1962–2001* [Shevchenko Laureates. 1962–2001]. Kyiv : Krynytsia, 696 p. (in Ukrainian).
- Latkovska, D. and Khryshchuk, A. (2024). Holos Nazariia Yaremchuka na osnovi shtuchnoho intelektu ta eksklyuzivni arkhivy: prodiuser Maksym Serdiuk pro premieru fil'mu [Nazariy Yaremchuk's voice by artificial intelligence and exclusive archives; producer Maksym Serdiuk on the film premiere]. *Suspil'ne Chernivtsi*, August 8. (in Ukrainian). URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/775599-golos-nazaria-aremchuka-na-osnovi-stuchnogo-intelektu-ta-eksklyuzivni-arhivi-prodiuser-maksim-serduk-pro-premeru-filmu/> (accessed: 09.10.2024).
- Lodyhina, A. (2024). Nezrivniannyi svit krasny: shcho rozpovidaie i shcho prykhovuie fil'm pro Nazariia Yaremchuka [The Incomparable World of Beauty: the facts revealed and concealed by the film about Nazariy Yaremchuk]. *Ukraïns'ka pravda. Zhyttia*, August 7. (in Ukrainian). URL: <https://life.ppravda.com.ua/culture/nezrivnyanniy-svit-krasny-shcho-rozpovidaye-i-shcho-prihovuye-film-pro-nazariya-yaremchuka-interv-yu-303052/> (accessed: 07.10.2024).

- Myrnyi, V. (2024). “Krasyyvi, svitlyi, natkhnennyi”. Interviu z Mariieiu Yaremchuk pro znaiomstvo iz bat’kom Nazariem Yaremchukom cherez robotu nad fil’mom [«Beautiful, bright, inspiring». An interview with Mariia Yaremchuk about meeting her father Nazariy Yaremchuk through the work on the film]. *NV Life*, August 10. (in Ukrainian). URL: <https://life.nv.ua/ukr/art/nazariy-yaremchuk-nezrivnyanniy-svit-krasi-mariya-yaremchuk-pro-znayomstvo-z-batkom-cherez-film-video-50441136.html> (accessed: 09.10.2024).
- Nebiieridze, B. (dir.) (1981). *Chervona ruta. 10 rokiv potomu* [Chervona Ruta. 10 Years Later]. (in Ukrainian).
- Nikoriak, N. (2023). Intermedial’na poetyka biohrafichnoï kinopovisti I. Dracha ta I. Mykolaichuka “Kyïvs’ka fantaziia na temu dykoï troiandy-shypshyny” [Intermedia Poetics of the Biographical Film Story of I. Drach and I. Mykolaichuk “Kyiv Fantasy on the Theme of a Wild Rose-Hip”]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 107, pp. 185–215. (in Ukrainian). <http://doi.org/10.31861/pytlit2023.107.185>
- Oleksiv, R. (dir.) (1971). *Chervona ruta* [Chervona Ruta]. (in Ukrainian).
- Oliinyk, M. and Lupashku, A. (2024). Fil’m “Yaremchuk: Nezrivnianni svit krasy” zibrav 1,9 mln hrn pislia pershykh vykhidnykh prokatu [The film “Yaremchuk: The Incomparable World of Beauty” gathered UAH 1.9 million after its first weekend of release]. *Suspil’ne Chernivtsi*, August 12. (in Ukrainian). URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/811975-film-aremchuk-nezrivnannij-svit-krasi-zibrav-19-mln-grn-pisla-persih-vihidnih-prokatu/> (accessed: 08.10.2024).
- Sknarina, O. (2007). *Osobystisne i dokumental’ne v memuaranii i biohrafichnii prozi (na materialy ukrains’koi literatury kintsia XX st.)* [Personal and documentary in memoir and biographical prose (on the material of Ukrainian literature of the end of the 20th century)]. Extended abstract of Candidate’s thesis. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 20 p. (in Ukrainian).
- Chyrkova, L. (2024). *Nazarii Yaremchuk u kino: yakym bude dokumentalni film pro muzyku ta zhyttia lehendarnoho bukovyntsia* [Nazariy Yaremchuk in the cinema: what will the documentary film about music and life of the legendary Bukovinian]. *Suspil’ne Kul’tura*, June 26. (in Ukrainian). URL: <https://suspilne.media/culture/777113-nazarij-aremchuk-u-kino-akim-bude-dokumentalni-film-pro-muziku-ta-zitta-legendarnogo-bukovinca-video/> (accessed: 08.10.2024).
- Aufderheide, P. (2007). *Documentary Film: A Very Short Introduction*. New York : Oxford University Press, 175 p. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780195182705.001.0001>

- Barnouw, E. (1993). *Documentary: a history of the non-fiction film*. New York, Oxford : Oxford University Press, 400 p.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780195078985.001.0001>
- Nichols, B. (2017). *Introduction to Documentary*. Bloomington, Indiana : Indiana University Press, 280 p.
- Renov, M. (1993). *Theorizing Documentary*. New York : Routledge, 272 p.
<https://doi.org/10.4324/9780203873083>

Suggested citation

Nikoriak, N. (2024). “Yaremchuk: Nezrivniannyi svit krasny” (2024): khudozhnii potentsial “nefiktsiinoho” (kino)tekstu [“Yaremchuk: The Incomparable World of Beauty” (2024): The Literary Potential of a Non-Fiction (Cinema) Text]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 110, pp. 293–317. (in Ukrainian).
<http://doi.org/10.31861/pytlit2024.110.293>

Стаття надійшла до редакції 11.11.2024 р.
Стаття прийнята до друку 16.12.2024 р.